

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet
s.sof@regeringskansliet.se

Remissvar från PRO: Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024:78)

Pensionärernas riksorganisation (PRO) tackar för möjligheten att lämna synpunkter på betänkandet "Ett språkrav för språkutveckling" (SOU 2024:78). PRO är Sveriges största pensionärsorganisation med 260 000 medlemmar. PRO arbetar för att främja äldres livskvalitet, trygghet och inflytande i samhället. En välfungerande och kvalitativ äldreomsorg är av central betydelse för PRO:s medlemmar, och PRO anser att goda språkkunskaper hos personalen är en grundläggande förutsättning för en trygg och värdig omsorg.

9.1 Ett språkrav införs i socialtjänstlagen

Utredningens förslag: Socialnämnden och enskild verksamhet som utför en kommuns uppgifter ska arbeta för att den personal som genomför insatser i socialtjänstens omsorg om äldre personer har en nivå av kunskaper i svenska språket som är relevant för insatsernas genomförande. Vad som avses med relevant nivå av kunskaper i svenska språket regleras i socialtjänstförordningen (2001:937), förkortat SoF. Den relevanta nivån ska vara B2 enligt Gemensam europeisk referensram för språk (Gers).

PRO tillstyrker förslaget.

Att förankra vikten av språkkunskaper i lagstiftningen sätter en tydlig standard för verksamheterna och bidrar till en högre och jämnare kvalitet inom äldreomsorgen.

PRO:s syn på språkravet

PRO delar utredningens analys av brister i språkkunskaper inom äldreomsorgen och dess konsekvenser för omsorgstagarnas trygghet, delaktighet, personalens arbetsmiljö och omsorgen kvalitet. Vi välkomnar att språkkunskaper lyfts fram som en central kvalitetsfaktor och att åtgärder föreslås för att säkerställa att all personal har tillräckliga kunskaper i svenska för att utföra sitt arbete säkert och professionellt.

Språkförståelse och kommunikation är avgörande för att äldre ska kunna utöva inflytande över sin omsorg och få sina behov respekterade. En välfungerande äldreomsorg måste bygga på delaktighet och självbestämmande, och PRO ser språkkunskaper som en nyckel i detta. Bristande språkförståelse hos personalen innebär en risk för försämrad omsorgskvalitet, minskad trygghet och i värsta fall hot

mot hälsa och säkerhet. Därför är det en självklarhet att personal inom äldreomsorgen ska ha goda kunskaper i svenska för att säkerställa trygghet, delaktighet och kvalitet.

PRO ser positivt på att arbetsgivare får ansvar för att säkerställa att personalen har nödvändiga språkkunskaper, men betonar vikten av att genomförandet inte leder till försämrad personalförsörjning, ökad arbetsbelastning eller sänkt omsorgskvalitet. Vi välkomnar satsningar som Svenskalyftet för att stärka språkutvecklingen på arbetsplatser, men understryker att detta måste kombineras med tillräckliga resurser för att möjliggöra utbildning och kompetenshöjning.

Därför är det avgörande att både Svenskalyftet och Äldreomsorgslyftet finns på plats samtidigt, så att språkutbildning och yrkesutbildning stärks parallellt och äldreomsorgen får det stöd som krävs för en långsiktigt hållbar kompetensförsörjning.

Flerspråkighet

Utredningen lyfter fram att flerspråkighet kan vara en tillgång i äldreomsorgen. PRO instämmer i detta och ser fördelar med att personal kan tala flera språk, särskilt när det gäller att möta äldre med annat modersmål än svenska. För många äldre, särskilt de med demens eller kognitiva nedsättningar, kan möjligheten att få kommunicera på sitt modersmål vara en viktig trygghetsfaktor. Det kan även underlätta kontakten med anhöriga och bidra till en mer personcentrerad omsorg.

Samtidigt är det avgörande att detta inte ersätter behovet av god svenska inom äldreomsorgen. Språkförståelse och förmågan att kommunicera på svenska är en förutsättning för säker vård och omsorg, för att minimera missförstånd och för att möjliggöra en effektiv arbetsmiljö där personal och omsorgstagare kan förstå varandra.

PRO anser därför att flerspråkighet bör ses som ett komplement till, snarare än en ersättning för, svenska språkkunskaper. Verksamheter bör ges möjlighet att utveckla språkliga resurser och använda flerspråkig personal på ett strategiskt sätt, samtidigt som svenska språket fortsatt måste vara det gemensamma språket i äldreomsorgen.

Krav på språkkunskaper ska omfatta all personal inom omsorgen

PRO instämmer i utredningens förslag att nivå B2 enligt den gemensamma europeiska referensramen för språk (GERS) är lämplig för omsorgspersonal. Omsorgsarbetet är komplext och kräver god förmåga att kommunicera, dokumentera och samverka med andra yrkesgrupper samt att förstå och bemöta de äldre på ett professionellt sätt. PRO betonar att många omsorgstagare har kognitiva sjukdomar som demens och att förmågan att tolka och förstå nyanser i språket därför är extra viktig. Det är viktigt att samma språkkrav gäller alla som arbetar inom äldreomsorgen, varför vi är nöjda med att samma språkkrav föreslås gälla samtliga personalgrupper.

PRO ser det som absolut nödvändigt att språkkravet omfattar all personal som möter äldre, vi är därför nöjda med formuleringen som föreslås. Även visstidsanställda, anställda för att genomföra inköp eller liknande, behöver ha rätt språkkunskaper.

9.4 Verksamheterna kan behöva stöd i att arbeta utifrån språkravet

Utredningens förslag: Lämplig myndighet, förslagsvis Socialstyrelsen, ges i uppdrag att ta fram stöd till verksamheterna om hur de kan arbeta utifrån språkravet. Stödet bör handla både om hur arbetet kan integreras i det systematiska kvalitetsarbetet enligt SOSFS 2011:9 och hur de kan arbeta med bedömningar av personalens språkkunskaper. Relevanta myndigheter, förslagsvis Statens skolverk (Skolverket), Institutet för språk och folkminnen (Isof) samt Stockholms universitet, ges i uppdrag att bistå i uppdraget i den del som handlar om att ta fram stöd i fråga om bedömningar.

PRO tillstyrker förslaget.

PRO anser att ett välutformat och tydligt stöd till verksamheterna är avgörande för att språkravet ska kunna införas på ett hållbart och rättvist sätt. Det är av yttersta vikt att äldreomsorgens kvalitet och kontinuitet inte påverkas negativt och att implementeringen av språkravet sker med nödvändiga resurser och stödstrukturer på plats.

PRO anser vidare att utvecklingen noga måste följas och bevakas, så att äldreomsorgens verksamheter får det stöd som behövs för att genomföra språkravet utan att äldres rättigheter och trygghet påverkas negativt.

11.7 Utredningen bedömer att äldreomsorgens arbetsplatser behöver arbeta aktivt med språkutveckling och föreslår stöd för detta

Utredningens bedömning: För att den befintliga personalens språknivå ska kunna bibehållas och utvecklas behöver äldreomsorgens arbetsplatser arbeta aktivt med, och avsätta tid för, språkutveckling. Detta kan innefatta både att organisera arbetet och utforma arbetsmiljön på ett sätt som kan främja kommunikation och språkutveckling på arbetsplatsen och att erbjuda medarbetare som behöver det särskilda insatser. Utredningens förslag: Lämplig myndighet, förslagsvis Socialstyrelsen, ges i uppdrag att ta fram stöd om hur arbetsplatserna kan arbeta aktivt med språkutveckling. Andra relevanta myndigheter, till exempel Skolverket, Institutet för språk och folkminnen (Isof), Arbetsmiljöverket och Stockholms universitet ges i uppdrag att bistå i uppdraget.

PRO delar utredningens bedömning att äldreomsorgens arbetsplatser behöver arbeta aktivt med språkutveckling. Det är av största vikt att personalens språkkunskaper utvecklas på ett sätt som direkt bidrar till ökad trygghet och delaktighet för de äldre. För PRO är det avgörande att:

Äldres rätt till begriplig och trygg kommunikation säkerställs genom att arbetsplatserna ges förutsättningar att arbeta långsiktigt och systematiskt med språkutveckling.

Språkutvecklingen inte leder till försämrad bemanning eller personalbrist, utan måste integreras på ett sätt som upprätthåller kontinuitet och stabilitet i omsorgen.

Stödet från Socialstyrelsen och andra myndigheter utformas med ett tydligt äldreperspektiv, så att riktlinjer och stödmaterial fokuserar på hur språkutveckling stärker äldres rättigheter och deras möjlighet att påverka sin egen omsorg.

PRO vill åter betona att det är avgörande att all personal ges rätt förutsättningar att utveckla sina språkkunskaper, inklusive de som har tidsbegränsade anställningar eller de som har differentierade arbetsuppgifter.

11.12 Utredningen föreslår ett svenskalyft – ett riktat statsbidrag med syfte att höja nivån av kunskaper i svenska språket hos personalen

Utredningens förslag: Ett riktat statsbidrag som syftar till att höja nivån av kunskaper i svenska språket hos äldreomsorgens personal införs. Statsbidraget ska inte villkoras med krav på kommunal medfinansiering.

Pensionärernas Riksorganisation (PRO) tillstyrker förslaget om att införa ett riktat statsbidrag med syfte att höja språknivån hos äldreomsorgens personal. Språkförståelse är en avgörande faktor för att äldre ska kunna känna sig trygga, förstådda och delaktiga i sin omsorg. Ett statligt finansierat initiativ som stärker personalens språkkunskaper kan bidra till en mer kvalitativ äldreomsorg och minskade kommunikationshinder i vården. PRO ser förslaget om "Svenskalyftet" som ett sätt att stimulera arbetsgivare att arbeta aktivt med språkutveckling och ge personal möjlighet att studera svenska på arbetstid. Vi anser dock att det är viktigt att denna satsning samordnas med andra kompetensutvecklingsinsatser inom äldreomsorgen, exempelvis Äldreomsorgslyftet, så att språkutbildning inte ställs mot annan yrkesutveckling.

PRO ser en risk att ett dåligt implementerat språkkrav i kombination med otillräckligt stöd kan leda till personalbortfall, vilket kan påverka äldres trygghet negativt. Det är därför viktigt att *Svenskalyftet* utformas så att äldre inte riskerar att förlora personal de känner sig trygga med, och att kontinuitet i omsorgen säkerställs under genomförandet av språkförbättrande insatser.

PRO betonar att språkutvecklingsinsatser bör fokusera på äldreomsorgens särskilda behov, där kommunikation ofta kräver anpassning utifrån kognitiva nedsättningar och individuella behov.

PRO anser att det är viktigt att effekterna av *Svenskalyftet* utvärderas med fokus på hur det påverkar äldreomsorgens kvalitet och äldres upplevelse av sin vård och omsorg.

Uppföljning bör säkerställa att språkutbildning leder till förbättrad kommunikation och inte bara blir en administrativ åtgärd utan faktisk förbättring för de äldre.

12. Utredningen föreslår att utbildningen i svenska för yrkeselever i komvux ses över

Utredningens bedömning: Vård- och omsorgselever i den kommunala vuxenutbildningen (komvux) har inte alltid den språkliga kompetens som de behöver för arbetet efter att ha läst kursen svenska

som andraspråk (sva) 1. Det finns flera orsaker till detta: vissa är kopplade till ämnet sva som sådant, andra till förutsättningar hos elevgruppen, och ytterligare andra till ramfaktorer i komvux.

Utredningens förslag: Det tillsätts en utredning som ser över hur vård- och omsorgselever i komvux kan ges en mer ändamålsenlig utbildning i svenska språket.

PRO tillstyrker förslaget. PRO välkomnar utredningens förslag om att se över utbildningen i svenska för yrkeselever i komvux. Att tidigt säkerställa goda språkkunskaper hos blivande vård- och omsorgsmedarbetare är avgörande för att skapa en trygg och högkvalitativ äldreomsorg.

Avslutande synpunkter

PRO anser att utredningens förslag sammantaget är positiva och bidrar till att förbättra äldreomsorgen genom att säkerställa att personalen har tillräckliga språkkunskaper. Samtidigt vill vi betona vikten av att genomförandet sker med tillräckligt stöd och resurser för att verksamheterna ska kunna leva upp till kraven på ett hållbart sätt.

PRO ser utredningens förslag som ett viktigt steg, men påminner om att verklig förändring kräver långsiktiga insatser. Äldre har rätt till en trygg, begriplig och individanpassad omsorg. Det är inte nog att enbart ställa språkrav på personal – regeringen och kommunerna måste säkerställa att äldreomsorgen får de resurser som krävs för att omsorgstagare inte påverkas negativt av personalbrist eller otillräckliga stödinsatser.

Det är dags att på riktigt prioritera äldreomsorgen. Språkravet är en del av lösningen – men det måste kombineras med satsningar på fler anställda, bättre arbetsvillkor och långsiktiga investeringar i äldreomsorgens framtid.

Vi ser fram emot fortsatt dialog i frågan och uppmanar regeringen att ta hänsyn till behovet av en helhetssyn på kompetensförsörjning och arbetsmiljö inom äldreomsorgen.

Åsa Lindestam

Ordförande
Pensionärernas riksorganisation